

سرعت گرفتن تغییرات در جزیره قشم و چالش‌های پیش‌رو

پوست انداختن یک جزیره

جمعیت قشم تا سال ۱۴۰۴ به ۳۸۰ هزار نفر می‌رسد

عکس: مهر

HR NEWS AGENCY

پیشی گرفتن جمعیت مسافران از جمعیت گردشگری یکی از مشکلات جزیره قشم است، زیرا برای مسافر باید همان‌اند. زینت دریایی خانه بوم گردی‌اش را در روستای مسکن پتو، لباس، صنایع دستی، مهنان از روستای سلخ و عروسک دختلوک خریده، یکی شان عروس است و یکی مادر باردار. مهنان از اقامت پنج روزه‌اش سه چهار منطقه قشم را دیده و بقیه اوقاتش را در بازارهای در گهگان و قشم گذرانده. این سوئمن سفر او به جزیره است جزیره‌ای که ۵۵۰ سال پیش شکل دیگری داشت. ۱۳۳۰ شمسی، وقتی علی‌فرخان حکمت به قشم سفر کرد، ۱۴ هزار نفر جمعیت داشت. «جزیره قشم به کلی از حلیه آبادی افتاده و خرابه شده، خانه‌ها ویران و دکا کین بسته است سابقاً کمز تجارت آزاد بود. فعلاً مقررات آن را به صورت خرابه در آورده و سکنه آن منفرق شده‌اند. به واسطه بی‌آبی زراعتی ندارد. قدیم‌ها برتغالی‌ها آن جا را در قرن شانزدهم تسخیر کرده بودند و قلمی‌ها از آن‌ها هنوز باقی مانده است. جزیره رسوبی و خاک آن ملول از آثار منفرجه و ته‌نشین است. مردم آن سیه‌چرده و در حدود ۱۲ هزار نفرند که در بندر چنبد و چند بندر گاه دیگر سکنی دارند. سازمان شاهنشاهی خدمات اجتماعی در اقصای آن بندر در روی بلندی در مانگاهی ساخته‌اند که به یک طبیع، پزشکیار و مقدار کافی دوام‌چیز است. این مانگه تنها عمات آباد این جزیره است، آن را با سنگ و سیمان ساخته‌اند و حدود ۵۵ هزار تومان خرج کرده‌اند، چون محل دیگری نبود در آن جا ورود کرده و نهار را اظهار همان میرفتاح شمس تهیه کرده بود. لقمه نانی صرف شده. ولی منظره فقیع و ناگوار مردم برهنه و فقیر آن ناحیه که جمع کنیری در اطراف ما زده‌ام کرده بودند، موجب تأثر بسیاری می‌شد.»

حفظ ژئوپارک و استمرار حرکت مثبت آن به سوی رونق اقتصادی و توانمندسازی جامعه محلی از طریق توسعه گردشگری و حفاظت از میراث زمین‌شناختی منطقه است. تلاش برای توسعه پایدار، شاید نمونه قدیمی توسعه پایدار تلاش‌های ساکنان قدیمی جزیره باشد برای جمع‌آوری آب باران در برکه‌ها و آب‌انبارهایی که هنوز در سراسر جزیره وجود دارند، هر چند یکی از ساکنان جزیره می‌گوید سال‌هاست که دیگر آب‌انباری در قشم ساخته نشده، اما ساکنان قدیمی که نگاه به آینده و آیندگان داشتند در زمان‌های مشخصی برکه‌ها را پاک و احیا می‌کردند. نمونه‌های تلاش برای توسعه پایدار، فعالیت‌های کنسانی است که باعث تغییرات مثبت و پایدار در جزیره شده‌اند. امثال بیژن فرهنگ مشهوری که سال‌ها تلاش کرده به بومیان جزیره بگوید که به جای مصرف تخم‌لاک پشته‌های پوزه عقابی از نسل این گونه حمایت کنند تا دین تولد لاک‌پشته‌ها یکی از دلایل حضور زیست‌شناسان و گردشگران در جزیره و رونق اقتصاد جزیره باشد.

دنیال برنام‌ریزی برای جذب نیروی کار از خارج قشم هستند

ژئوپارک و توسعه پایدار

جیل علی به دست انسان ساخته شده و ۱/۷۷ کیلومتر مربع مساحت دارد، اما باد و باران و خاک هزاران سال دست‌به‌دست هم داده‌اند و در تنگه هر مز جزیره‌ای در ۱۴۹۱ کیلومتر مربع ساخته‌اند. جزیره ۶۹ شهر و روستا دارد که هر کدام صاحب یک شگفتی‌اند. کوه‌های حفره‌فره، جنگل‌های حرا و... دل‌دل این همه ژئوپارک قشم بیرون آمده‌است.

ژئوپارک قشم در سال ۲۰۰۶ ثبت جهانی شد. در غرب جزیره است و ۳۰ هزار هکتار وسعت دارد. چشم‌انداز ساحل شمالی و جنوبی جزیره از بام قشم پیداست، فلاتی پهناور در دل نقشه‌دلفین شکل جزیره خطوط رنگارنگ متعددی که دوره‌های زمین‌شناسی را نشان می‌دهد. لکه بزرگ سبز که جنگل حراست، دره تندیس‌ها، مجسمه‌های طبیعی و نقش برجسته‌ها، چین‌وشکن کوه‌های حیرانگیز و نقش باد و باران بر صخره‌ها و ستون‌های طبیعی، تصاویر خیال‌انگیز طبیعت جزیره و رازها و حکایت‌های افسانه‌ای مانده از قدیم، قشم را جزیره‌ای وهم‌انگیز می‌کند که به خواب می‌ماند تا واقعیت.

در چشم‌انداز توسعه جزیره آرزو دارند مایل به مایل به جیل علی، پربازدیدترین بندر جهان نزدیک شوند. یکی از شاهراه‌های بزرگ تجارت دنیا، جیل علی، منطقه صنعتی دومی در ۱۹۷۷ میلادی به بهره‌برداری رسید و هشت سال بعد منطقه آزاد تجاری شد و رونق گرفت. جزیره قشم در گذشته دور مردمانی کشاورز و دامدار داشت. خشکسالی موجی از مهاجرت را رقم زد. روستاها، روستا-بندر شدند و نوبت صید ماهی، میگو، صدف، موراوید، لنج‌ساز و نساجی شد. نفت در خلیج فارس و قشم کشف شد و واردات کالاها و ژاپنی اقتصادی را به اقتصاد نوین صنعتی تبدیل کرد. منطقه آزاد جیل‌علی که از جزایر دست‌ساز بشر است، با سه جزیره مصنوعی جمیرا، دیره و جبل علی و به شکل یک نخل بر روی آب ساخته شده. این جزایر کاربرد مسکونی، تفریحی و تجاری دارند. بابیش از ۱۷۰ خط کشتیرانی که هر هفته از بندر دنیا در اسکله‌ها لنگر می‌اندازند، نفت، گاز، مایع و محصولات تروشی می‌روند و کالاها متنوع می‌آید.

زهره فنی، محمد علیرضا طوبی و زینب زحمتکش هم که تأثیرات گردشگری بر توسعه پایدار شهری را بررسی کرده‌اند، معتقدند گردشگری علاوه بر اثرات مثبت، اثرات منفی اقتصادی نیز داشته است؛ از جمله این که در قشم موجب افزایش قیمت زمین و مسکن شهری شده که سوداگری زمین را به دنبال داشته است؛ ساخت‌وساز در منطقه بالا رفته و خانه‌هایی ناسازگار با معماری بومی ساخته شده‌اند. با توسعه منطقه آزاد، زمین گران شد و آنها که مالک نبودند ضعیف‌تر شدند و زمین‌داران ترقی کردند. ساخت شهرک‌های صنعتی و مهاجرت از شهرهای مختلف ایران برای تجارت و خرید و فروش کالا هنوز ادامه دارد.

پیش از سال ۸۵ پیش‌بینی شده بود جمعیت قشم در این سال به ۲۵۳۲۰ نفر و در سال ۱۴۰۰ به ۵۰۹۰۰ نفر برسد. پیش‌بینی‌ها این بود که این جمعیت به ۶۲۳۷ واحد مسکونی نیاز دارد و از آن جایی که این شهر با کمبود کاربری اراضی مسکونی در محدوده شهر مواجه است، به گسترش آپارتمان‌نشینی روی خواهد آورد.

محمد از اهالی قشم می‌گوید قشم نسبت به چند دهه پیش بهتر شده، اما همه جای جزیره به یک اندازه توسعه نداشته، از جمله جزیره هنگام که نیاز به امکانات رفاهی بیشتری دارد. «یکی از چالش‌های قشم برای گردشگران خارجی هنگام است. گردشگران خارجی گاهی تا سه هفته در جزیره چادر می‌زنند و می‌مانند، اما هنگام امکاناتی برای آنها ندارد.»

پاییز ۹۱ نماینده ایران در یونسکو نامه‌ای به سازمان محیط زیست ایران نوشت که رسانهای نشد. تنها ژئوپارک خاورمیانه که سال ۸۵ در شبکه جهانی ژئوپارک‌ها ثبت شده بود، کارت زرد گرفت. دوسال فرصت برای جبران کاستی‌ها بود، اما این فرصت هم کار گشتا نبود و ژئوپارک با کارت قرمز از فهرست یونسکو خارج شد. کاستی‌های آن از زبان به آن استناد کردند: ساخت‌وساز غیرمجاز، استخراج معادن، تخریب سواحل، بهره‌برداری از شن و ماسه، نبود تابلو و علامت راهنمایی، ساخت اماکن اقامتی مانند هتل و امکانات پشتیبانی برای حضور گردشگران بود.

خروج از فهرست، تعلیقی و مشروط بود و یونسکو فرصت دوباره‌ای به ایران داد تا نواقص را برطرف کند. تلاش‌ها از سر گرفته شد تا اسامی دوباره ژئوپارک در فهرست یونسکو قرار گرفت تا چهار سال دیگر که ارزیابی تازمانی انجام شود.

علیرضا امری کاظمی، عضو شورای جهانی ژئوپارک‌های یونسکو معتقد است رسیدن به این جایگاه هر چند اهمیت بالایی دارد، اما مهم‌تر از آن،

به گفته مدیر منطقه آزاد قشم ۸۰ درصد بودجه تخصیص یافته‌شان عمرانی است، اما با این همه در حوزه دار و با وجود ۳۰۰ کیلومتر جاده آسفالت‌ه هم‌چنان برخی جاده‌ها نامناسب هستند

پیش از سال ۸۵ پیش‌بینی شده بود جمعیت قشم در این سال به ۲۵۳۲۰ نفر و در سال ۱۴۰۰ به ۵۰۹۰۰ نفر برسد. پیش‌بینی‌ها این بود که این جمعیت به ۶۲۳۷ واحد مسکونی نیاز دارد و از آن جایی که این شهر با کمبود کاربری اراضی مسکونی در محدوده شهر مواجه است، به گسترش آپارتمان‌نشینی روی خواهد آورد.

اما رشد جمعیت از پیش‌بینی‌ها هم جلو افتاد. در حال حاضر، قشم ۱۵۰ هزار نفر جمعیت دارد و براساس پیش‌بینی‌ها تا سال ۱۴۰۴، جمعیت این شهرستان به ۳۸۰ هزار نفر می‌رسد.

به گفته مدیرعامل منطقه آزاد قشم جزیره‌ها نیز از پذیرش بخشی از جمعیت کشور است، اگر برنام‌ریزی درستی صورت نگیرد، جمعیت مهاجر بیشتر مصرف‌کننده خواهد بود که این امر آسیب‌های مختلفی به دنبال دارد.

مریم که در سیتی سنتر مغازه شال و روسری دارد از یکسال پیش به دلیل بیماری پدر به قشم مهاجرت کرده است. پیش از قشم چند ماهی در کیش زندگی کردند، اما هزینه زندگی در آن جزیره زیاد بود و به ناچار به قشم آمدند. بعد از یکسال مریم دیگر نمی‌خواهد به تهران برگردد. «بهترین اتفاق زندگی من این بود که به این جزیره آمدم، به مردم و دریايش وابسته شده‌ایم. بومیان جزیره خیلی زود ما را پذیرفتند.»

به جز مریم، چند فروشنده دیگر در مرکز خرید قشم و در گهگان می‌گویند به دلیل بیماری خود یا عضو خانواده به قشم آمده و ماندگار شده‌اند. مهاجران اغلب در شهر قشم، در گهگان و سوزاسکن هستند.

جیل علی، یک آرزو

چند لنج ماهیگیری و دو کشتی در دور دست، آبی کم‌رنگ آسمان را از آبی تیره دریا جدا می‌کنند. این سوی آب بزرگترین جزیره خلیج فارس است، آن سوی امواج آرام، بزرگترین بندر خاورمیانه. مسئولان قشم

برای جبران کاستی‌ها بود، اما این فرصت هم کار گشتا نبود و ژئوپارک با کارت قرمز از فهرست یونسکو خارج شد. کاستی‌های آن از زبان به آن استناد کردند: ساخت‌وساز غیرمجاز، استخراج معادن، تخریب سواحل، بهره‌برداری از شن و ماسه، نبود تابلو و علامت راهنمایی، ساخت اماکن اقامتی مانند هتل و امکانات پشتیبانی برای حضور گردشگران بود.

خروج از فهرست، تعلیقی و مشروط بود و یونسکو فرصت دوباره‌ای به ایران داد تا نواقص را برطرف کند. تلاش‌ها از سر گرفته شد تا اسامی دوباره ژئوپارک در فهرست یونسکو قرار گرفت تا چهار سال دیگر که ارزیابی تازمانی انجام شود.

علیرضا امری کاظمی، عضو شورای جهانی ژئوپارک‌های یونسکو معتقد است رسیدن به این جایگاه هر چند اهمیت بالایی دارد، اما مهم‌تر از آن،

بررسی‌های تطبیقی نرخ مشارکت و بیکاری نیروی کار زنان در ایران با سایر کشورهای نشان می‌دهد زنان در مشارکت اقتصادی از نرخ بسیار پایین، ولی در بیکاری از نرخ بالایی برخوردارند. از این منظر ایران از وضعیتی مشابه کشورهای توسعه‌یافته با ساختار فرهنگی-اجتماعی خاص مانند پاکستان و عربستان برخوردار است. این در حالی است که در سال‌های اخیر تحصیلات و حضور زنان در مراکز آموزش عالی به‌طور محسوسه‌ای از مردان پیشی گرفته و بیش از ۶۰ درصد کل ثبت‌نام‌کنندگان را شامل می‌شود که از این منظر می‌توان ایران را با کشورهای صنعتی و پیشرفته مقایسه کرد.

رنجبری در ادامه با اشاره به وضع زنان روستایی می‌نویسد: توسعه پایدار روستایی، یکی از معیارهای اصلی توسعه‌یافتگی جامع در سال‌های اخیر است، اما توسعه کار آفرینی زمانی موفق و پایدار است که همه‌اقتدار به‌ویژه گروه‌هایی که قدرت تأثیرگذاری کمتری دارند، در تصمیم‌گیری و برنام‌ریزی مشارکت داشته باشند. مشارکت زنان نه تنها گامی برای رسیدن به اهداف توسعه گردشگری است، بلکه منجر به توانمندسازی آنها هم می‌شود. گردشگری در سال‌های اخیر تأثیر زیادی بر وضع اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جهان داشته است. ایجاد اشتغال، ارزآوری، تعادل منطقه‌ای، کمک به صلح جهانی، سرمایه‌گذاری در میراث فرهنگی و بهسازی محیط و زیستگاه‌های حیات وحش، توسعه

حکمت آن زمان پیشنهاد کرده بود اگر دولت و ملت بخواهند این ناحیه آباد شود «باید به صید ماهی توجه و آن را ترویج کنند که مرکز صادرات لقمه و لقمه نانی برای این مردم پاره‌بند که جز قلاچاق کاری ندارند، فراهم شود.»

قشم از سال ۱۳۳۲ که آزاد شد، مهاجران زیادی را به قصد تجارت پذیرفت. بین سال‌های ۱۳۷۱ تا ۸۲ که زنده‌مقدم، پژوهشگر و کارشناس توسعه به بررسی وضع قشم پرداخت به نقل از یکی از معتمدان شهر نوشت: «از زمانی که منطقه آزاد شد ساختمان و زمین گران و اختلاف زیاد شد. اختلاف بین مردم شهر مقامات دولتی، به‌خصوص شهرداری. این وسط مقررات منطقه آزاد شده قوانین قوی، اختلاف منطقه بر سر شهرداری با افزایش قیمت، این طور باشه مردم نتوانند خانه‌سازی کنند»

بررسی‌های تطبیقی نرخ مشارکت و بیکاری نیروی کار زنان در ایران با سایر کشورهای نشان می‌دهد زنان در مشارکت اقتصادی از نرخ بسیار پایین، ولی در بیکاری از نرخ بالایی برخوردارند. از این منظر ایران از وضعیتی مشابه کشورهای توسعه‌یافته با ساختار فرهنگی-اجتماعی خاص مانند پاکستان و عربستان برخوردار است. این در حالی است که در سال‌های اخیر تحصیلات و حضور زنان در مراکز آموزش عالی به‌طور محسوسه‌ای از مردان پیشی گرفته و بیش از ۶۰ درصد کل ثبت‌نام‌کنندگان را شامل می‌شود که از این منظر می‌توان ایران را با کشورهای صنعتی و پیشرفته مقایسه کرد.

رنجبری در ادامه با اشاره به وضع زنان روستایی می‌نویسد: توسعه پایدار روستایی، یکی از معیارهای اصلی توسعه‌یافتگی جامع در سال‌های اخیر است، اما توسعه کار آفرینی زمانی موفق و پایدار است که همه‌اقتدار به‌ویژه گروه‌هایی که قدرت تأثیرگذاری کمتری دارند، در تصمیم‌گیری و برنام‌ریزی مشارکت داشته باشند. مشارکت زنان نه تنها گامی برای رسیدن به اهداف توسعه گردشگری است، بلکه منجر به توانمندسازی آنها هم می‌شود. گردشگری در سال‌های اخیر تأثیر زیادی بر وضع اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جهان داشته است. ایجاد اشتغال، ارزآوری، تعادل منطقه‌ای، کمک به صلح جهانی، سرمایه‌گذاری در میراث فرهنگی و بهسازی محیط و زیستگاه‌های حیات وحش، توسعه

گردشگری و توسعه کار آفرینی زنان روستایی قشم

عکس: ایسنا

نواحی روستایی دارای جاذبه‌های گردشگری و جلوگیری از برون‌کوچی جمعیت و مانند آن، از جمله مزایای این صنعت است. زنان روستایی می‌توانند در کنار فعالیت‌های روزمره خانگی خود به فعالیت در زمینه گردشگری بپردازند. در این شاخه از صنعت گردشگری پتانسیل‌های فراوانی برای توانمندسازی زنان در جوامع روستایی و احیای شخصیت و هویت آنها وجود دارد.

همچنین نتایج این پژوهش نشان می‌دهد گردشگری یکی از گزینه‌های مناسب برای تنوع‌بخشی به فعالیت‌های اقتصادی جزیره قشم و کمک به افزایش درآمد، حفظ فرسور فرهنگی، جمع‌گرایی و باور به توان کاهش فقر با استفاده از پتانسیل گردشگری است. نتایج حاصل از این روش که پس از تکمیل پرسش‌نامه و شناسایی زنان با قابلیت و کار آفرین به دست آمد، نشان‌دهنده وجود قابلیت‌های طبیعی مانند تخم‌گذاری لاک‌پشته‌های پوزه عقابی و دره ستاره‌ها، چشم‌اندازهای طبیعی، جشنواره‌های محلی و قابلیت‌های انسانی مختلف در زنان این دهستان، در زمینه تولید صنایع دستی، محصولات کشاورزی و دامی، غذاهای محلی، ارائه خدمات اقامتی به گردشگران و... است که می‌تواند منجر به رونق کسب‌وکار، ایجاد اشتغال و افزایش درآمد آنها شود. اطلاعات حاصله نشان داد که تعداد اندکی از زنان از طریق فروش صنایع دستی و اجاره خانه‌های روستایی به گردشگران کسب درآمد می‌کنند و بقیه آنها با وجود تولید بیش از نیازشان

بررسی‌های تطبیقی نرخ مشارکت و بیکاری نیروی کار زنان در ایران با سایر کشورهای نشان می‌دهد زنان در مشارکت اقتصادی از نرخ بسیار پایین، ولی در بیکاری از نرخ بالایی برخوردارند. از این منظر ایران از وضعیتی مشابه کشورهای توسعه‌یافته با ساختار فرهنگی-اجتماعی خاص مانند پاکستان و عربستان برخوردار است. این در حالی است که در سال‌های اخیر تحصیلات و حضور زنان در مراکز آموزش عالی به‌طور محسوسه‌ای از مردان پیشی گرفته و بیش از ۶۰ درصد کل ثبت‌نام‌کنندگان را شامل می‌شود که از این منظر می‌توان ایران را با کشورهای صنعتی و پیشرفته مقایسه کرد.

رنجبری در ادامه با اشاره به وضع زنان روستایی می‌نویسد: توسعه پایدار روستایی، یکی از معیارهای اصلی توسعه‌یافتگی جامع در سال‌های اخیر است، اما توسعه کار آفرینی زمانی موفق و پایدار است که همه‌اقتدار به‌ویژه گروه‌هایی که قدرت تأثیرگذاری کمتری دارند، در تصمیم‌گیری و برنام‌ریزی مشارکت داشته باشند. مشارکت زنان نه تنها گامی برای رسیدن به اهداف توسعه گردشگری است، بلکه منجر به توانمندسازی آنها هم می‌شود. گردشگری در سال‌های اخیر تأثیر زیادی بر وضع اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جهان داشته است. ایجاد اشتغال، ارزآوری، تعادل منطقه‌ای، کمک به صلح جهانی، سرمایه‌گذاری در میراث فرهنگی و بهسازی محیط و زیستگاه‌های حیات وحش، توسعه

بنابراین نتیجه می‌گیریم با وجود زمینه‌ها، قابلیت‌ها و علاقمندی زنان روستایی برای مشارکت در توسعه گردشگری و کار آفرینی از یک طرف نیاز به اشتغال، کسب درآمد، استقلال مالی و توانمندشدن برطرف شده و از طرف دیگر، گردشگری روستایی تا حدودی باعث افزایش اشتغال، کسب درآمد، بهبود وضع اجتماعی و کاهش فقر در این روستاها شود.

بازاری برای فروش ندارند

در حال حاضر اقدامات اولیه در راستای فعالیت‌های کار آفرینانه در زمینه توسعه گردشگری و توانمندسازی در بین زنان محدوده شکل گرفته است که می‌توان با اجرای برنامه‌های فرهنگی-آموزشی و حمایت‌های مالی، با حمایت دولت و همکاری بخش خصوصی، برای توانمندسازی زنان این روستاها اقدام کرد.

بررسی‌های تطبیقی نرخ مشارکت و بیکاری نیروی کار زنان در ایران با سایر کشورهای نشان می‌دهد زنان در مشارکت اقتصادی از نرخ بسیار پایین، ولی در بیکاری از نرخ بالایی برخوردارند. از این منظر ایران از وضعیتی مشابه کشورهای توسعه‌یافته با ساختار فرهنگی-اجتماعی خاص مانند پاکستان و عربستان برخوردار است. این در حالی است که در سال‌های اخیر تحصیلات و حضور زنان در مراکز آموزش عالی به‌طور محسوسه‌ای از مردان پیشی گرفته و بیش از ۶۰ درصد کل ثبت‌نام‌کنندگان را شامل می‌شود که از این منظر می‌توان ایران را با کشورهای صنعتی و پیشرفته مقایسه کرد.

رنجبری در ادامه با اشاره به وضع زنان روستایی می‌نویسد: توسعه پایدار روستایی، یکی از معیارهای اصلی توسعه‌یافتگی جامع در سال‌های اخیر است، اما توسعه کار آفرینی زمانی موفق و پایدار است که همه‌اقتدار به‌ویژه گروه‌هایی که قدرت تأثیرگذاری کمتری دارند، در تصمیم‌گیری و برنام‌ریزی مشارکت داشته باشند. مشارکت زنان نه تنها گامی برای رسیدن به اهداف توسعه گردشگری است، بلکه منجر به توانمندسازی آنها هم می‌شود. گردشگری در سال‌های اخیر تأثیر زیادی بر وضع اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جهان داشته است. ایجاد اشتغال، ارزآوری، تعادل منطقه‌ای، کمک به صلح جهانی، سرمایه‌گذاری در میراث فرهنگی و بهسازی محیط و زیستگاه‌های حیات وحش، توسعه